

УДК 808.5:373.3.011.3-051

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/86-3-32>

Ірина ОНИЩЕНКО,

orcid.org/0000-0003-0672-0570

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри початкової освіти

Криворізького державного педагогічного університету

(Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна) *irina_onischenko@ukr.net*

РИТОРИЧНА КУЛЬТУРА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК СКЛАДОВА ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

У статті здійснено теоретичний аналіз наукових доробок сучасних учених щодо розуміння понять «риторична культура», «риторична культура педагога», «риторична культура вчителя початкових класів». З'ясовано, що риторична культура охоплює риторичні компетенції, культуру мислення, культуру мовлення, культуру спілкування, культуру слухання. Визначено, що риторична культура вчителя початкових класів є складним, комплексним, багатоелементним, багаторівневим, цілісним утворенням, інтегративною особистісною якістю, що передбачає сукупність набутих особистістю риторичних компетенцій та засвоєних нею норм риторичної діяльності. Обґрунтовано необхідність формування риторичної культури як складової педагогічної майстерності вчителя початкових класів. З'ясовано, що риторична культура дозволяє ефективно використовувати мову для переконання, впливу й вираження думок, сприяє ефективному обміну інформацією, результативній міжособистісній комунікації під час навчання та професійної діяльності. Звернено увагу на необхідність володіння майбутнім учителем початкових класів теорією та практикою побудови професійного дискурсу з урахуванням законів і принципів ораторського мистецтва. Визначено, що підвищення рівня сформованості риторичної культури в майбутніх учителів початкових класів забезпечується професійною спрямованістю навчання, створенням риторичного середовища, єдністю риторичної теорії і мовленнєвої практики, активністю здобувачів освіти в навчально-риторичній діяльності, залученістю студентів до тренінгів і майстер-класів із риторичної майстерності, виконанням індивідуальних навчально-дослідницьких завдань. Узагальнений аналіз поняття та структури риторичної культури особистості дозволив зробити висновок про те, що сформована риторична культура значною мірою визначає якість, результативність та ефективність професійної діяльності майбутнього вчителя початкових класів.

Ключові слова: риторика, риторична культура, риторична культура вчителя початкових класів, риторична діяльність, риторична підготовка, педагогічна майстерність, культура професійного педагогічного спілкування.

Iryna ONISHCHENKO,

orcid.org/0000-0003-0672-0570

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Primary Education

Kyryvi Rih State Pedagogical University

(Kyryvi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine) *irina_onischenko@ukr.net*

RHETORICAL CULTURE OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS AS A COMPONENT OF THEIR PEDAGOGICAL MASTERY

The article presents a theoretical analysis of contemporary scholarly works on the concepts of «rhetorical culture», «rhetorical culture of a teacher» and «rhetorical culture of primary school teachers». It is established that rhetorical culture encompasses rhetorical competencies, a culture of thinking, a culture of speech, a culture of communication, and a culture of listening. The rhetorical culture of primary school teachers is defined as a complex, comprehensive, multi-element, multi-level, and holistic construct, an integrative personal quality that involves a set of acquired rhetorical competencies and adherence to the norms of rhetorical activity. The necessity of developing rhetorical culture as a component of pedagogical mastery among primary school teachers is substantiated. It is shown that rhetorical culture enables the effective use of language for persuasion, influence, and the expression of ideas; it promotes efficient information exchange and interpersonal communication in both educational and professional contexts. The article emphasizes the importance of future primary school teachers mastering the theory and practice of professional discourse construction, taking into account the principles and laws of oratory. The enhancement of rhetorical culture in future teachers is facilitated by the professional orientation of their training, the creation of a rhetorical environment, the integration of rhetorical theory with speech practice, student engagement in rhetorical learning activities, participation in rhetoric-related trainings and master classes, and the completion of individual research and educational assignments. The generalized analysis of the concept and structure of rhetorical culture as a personal quality leads to the conclusion that a well-developed rhetorical culture significantly determines the quality, effectiveness, and success of a future primary school teacher's professional activity.

Key words: rhetoric, rhetorical culture, rhetorical culture of primary school teachers, rhetorical activity, rhetorical training, pedagogical mastery, professional pedagogical communication culture.

Постановка проблеми. В умовах модернізації вищої педагогічної освіти успішність професійного становлення майбутнього вчителя початкових класів значною мірою залежить від рівня його риторичної освіченості. Сучасний учитель – це той, хто вміє зацікавити, змотивувати, надихнути, спрямувати, підтримати. Учитель початкової школи одночасно є наставником, вихователем, психологом, фасилітатором, тьютором, ментором, експериментатором, організатором, новатором, модератором, консультантом, що, у свою чергу, вимагає сформованих риторичних умінь і навичок, оволодіння законами ораторського мистецтва, інструментами переконання.

В умовах дистанційного і змішаного навчання освітній процес у початковій школі слід організувати таким чином, щоб навчальний матеріал молодшим школярам викладався доступно і цікаво, знання передавалися не в готовому вигляді, а шляхом пошуку, дослідження, взаємодії. Як слушно зауважує Н. Кушнір, інформаційне суспільство вимагає від сучасного учителя початкових класів нових умінь і навичок, зокрема умінь ефективно взаємодіяти з дистанційною аудиторією, долучатися до дискусій і обговорень за допомогою аудіо- та відеозв'язку, організувати дистанційне навчання й активно комунікувати з усіма учасниками освітнього процесу (Кушнір, 2013: 150).

У контексті вимог НУШ учитель початкових класів доводить до свідомості учнів сутність моральних правил, формує загальнолюдські цінності, моральні якості, допомагає подолати негативні риси характеру. Цей процес буде відбуватися ефективно, якщо педагог володіє умінням впливати і переконувати, адже його слово досягне ефективних педагогічних впливів лише тоді, коли воно діє у взаємозв'язку з особистим досвідом вихованця. Отже, учитель початкової школи повинен мати сформовану риторичну культуру, уміти чітко і зрозуміло висловлювати свої думки, володіти навичками живого переконливого мовлення та прийомами впливу на аудиторію.

Аналіз досліджень. Аналіз наукової літератури показав, що риторична культура є складним, багатоаспектним поняттям, явищем інтеграційного характеру, яке досліджується різними науками. Дослідженню феномену «риторична культура» присвячено праці С. Абрамовича, Н. Бабич, Я. Білоусової, Г. Бондаренка, В. Будянського, Д. Будянського, І. Гаркуші, Н. Голуб, О. Залюбівської, П. Каньоси, Н. Колотілової, О. Кучерук, Л. Мацько, Г. Онуфрієнко, Г. Сагач, О. Семенов та ін. Підвищена увага науковців до вказаної проблеми є цілком зрозумілою, адже сформована

риторична культура є передумовою успішного опанування майбутньою професією.

Формування риторичної особистості педагога, оволодіння ним риторичною майстерністю є актуальним завданням, котре постає перед системою вітчизняної вищої освіти. Проблема формування риторичної культури майбутніх фахівців різних галузей розглядалася в наукових працях Я. Білоусової, В. Герман, О. Діденка, О. Залюбівської, О. Ігнатівич, Д. Калініченко, О. Красницької, Н. Макогончук, Л. Мамчур, А. Уварової, А. Уса- того, О. Шинкарука, С. Шумовецької, О. Юрченко та ін. Дослідники наголошують, що становлення риторичної особистості педагога тісно пов'язане з процесом формування його риторичної культури.

Аналіз наукової літератури показав, що проблема розвитку риторичної культури в майбутніх учителів початкових класів досі залишається недостатньо вивченою. У працях вітчизняних учених висвітлено окремі аспекти риторичної діяльності майбутніх учителів початкової школи, зокрема проблема риторичної майстерності вчителя початкових класів була предметом досліджень О. Гилярської, Ю. Мельничук, С. Луців та ін. У наукових розвідках Г. Бондаренка, О. Гилярської, Н. Гудими, І. Киричок, Н. Мирончук, І. Тонконог та ін. розкрито сутність і структура риторичної компетентності майбутнього вчителя початкових класів. До вивчення феномену «риторична культура майбутнього вчителя початкових класів» зверталися Г. Білавич, Н. Калюжка, В. Кузьменко, Б. Савчук, Л. Ткаченко та ін.

Отже, незважаючи на значну кількість праць, присвячених різним аспектам риторичної діяльності, залишається малодослідженою проблема сутності риторичної культури майбутнього вчителя початкових класів як невід'ємної складової його професійної майстерності.

Мета статті – розкрити сутність риторичної культури вчителя початкових класів як невід'ємної складової педагогічної майстерності. Автор ставить перед собою такі завдання: проаналізувати поняття «риторична культура», «риторична культура педагога»; запропонувати власне формулювання поняття «риторична культура вчителя початкових класів»; описати особливості формування риторичної культури майбутнього вчителя початкових класів як невід'ємної складової його педагогічної майстерності. Положення, що викладені у цій науковій розвідці, ґрунтуються на досвіді викладання дисциплін «Сучасна українська мова з практикумом», «Культура професійного педагогічного спілкування», «Культура наукового мовлення», «Педагогічна акмеологія» студентам

спеціальності А 3 Початкова освіта Криворізького державного педагогічного університету.

Виклад основного матеріалу. Риторична культура є одним із фундаментальних, базових, ключових понять риторики. Аналіз наукових джерел свідчить про різноманітність підходів до розуміння природи та складових риторичної культури.

Особливий інтерес для нашого дослідження становлять наукові розвідки О. Залюбівської. Дослідниця проаналізувала поняття «риторична культура» через порівняльний аналіз із найближчими суміжними поняттями, такими як-от: «мовленнєва культура», «комунікативна культура», «комунікативна компетентність». Авторка переконує, що риторична культура не тотожна жодному з них і не вичерпується їх сукупністю (Залюбівська, 2012: 42). О. Залюбівська зауважує, що у визначенні риторичної культури важливим є об'єднання світоглядного, ціннісного, знанневого, імперативного, технологічного і творчого підходів. Виходячи з цього, вона пропонує розглядати риторичну культуру як складне, багатовимірне утворення, інтегративну характеристику особистості, що передбачає засвоєні нею риторичні компетенції, ціннісно орієнтовані норми риторичної діяльності та індивідуально-творчий стиль її реалізації (Залюбівська, 2012: 45).

Погоджуємося з думкою М. Кас'ян, В. Ніщук, О. Красницької, які вважають, що поняття «риторична культура» охоплює культуру мислення, культуру мовлення, культуру слухання, культуру спілкування, риторичні знання та вміння, реалізується в ораторській і комунікативній діяльності. За їх переконанням риторична культура розвивається у процесі науково-педагогічної діяльності, ораторської практики, зокрема риторичної підготовки педагога (Кас'ян, Ніщук, Красницька, 2024: 190).

Цікавими для нашого дослідження є наукові розробки В. Герман, яка вважає, що риторична культура вчителя – це складне, багатокомпонентне явище, що ґрунтується на високому рівні освіченості та професійних знаннях, розвиненому мисленні, мовленнєвій та комунікативній культурі, а також на невербальних і зовнішніх проявах, таланті, натхненні й майстерності (Герман, 2018: 18). Досліджуючи сутність і взаємозв'язок понять «риторична культура», «риторична компетентність», «риторична особистість», дослідниця дійшла висновку, що риторична культура є не лише індикатором, але й важливим чинником риторичної компетентності, що слугує підґрунтям для становлення риторичної особистості вчителя. Найвищою формою її вияву є риторичний ідеал педагога (Герман, 2018: 18).

Нам імпонує думка О. Ігнатівич про те, що риторична культура – це комплекс інтелектуальних, морально-естетичних, емоційних, артистичних і виконавських якостей педагога. Узагальнений аналіз поняття та структури риторичної культури дозволив авторці зробити висновок про те, що сформована риторична культура сприяє забезпеченню високого рівня професійно-педагогічної діяльності майбутнього вчителя, який проявляється в здатності педагога створювати і вимовляти текст певного жанру, у використанні різноманітних засобів художнього зображення і риторичних прийомів (Ігнатівич, 2020: 223–224).

А. Уварова, досліджуючи питання формування риторичної культури майбутнього вчителя, поняття «риторична культура особистості» трактує як набуття знань високого рівня з основ риторики та застосування цих знань у своїй професійно-риторичній діяльності, що представлена навчально-виховною, науково-дослідною, художньо-естетичною, громадською та культурною діяльністю (Уварова, 2009: 261). Отже, авторка риторичну культуру розглядає у двох аспектах, зокрема як якісну характеристику особистості майбутнього педагога, яка є показником його духовного розвитку, сформованих риторичних компетентностей, а також здібностей і потреб у риторичній діяльності, а з іншого, – як діяльну категорію, т.я. риторична культура здобувача вищої освіти реалізується в різних видах діяльності.

На думку Д. Калініченко, риторична культура має багатовимірний характер і тісно пов'язана з мовленнєвою культурою та комунікативною компетентністю, хоча й не обмежується ними, оскільки головна мета риторичної культури – не лише навчити правильно і виразно формулювати думки, а й робити це з урахуванням впливу на інтелектуальну, почуттєву та вольову сферу слухача. Авторка зауважує, що риторична культура охоплює широкий спектр засвоєних індивідом риторичних компетентностей, риторичних норм і професійно важливих знань (Калініченко, 2020: 195).

В. Будянський у своїх дослідженнях визначає риторичну культуру як динамічне системне особистісне утворення, що відображає рівень оволодіння риторичними знаннями та навичками, а також готовність до їх практичного застосування у фаховій мовленнєвій взаємодії, через яку досягаються освітні цілі вищої освіти (Будянський, 2016: 16). Водночас учений зауважує, що в контексті навчально-педагогічної діяльності риторичну культуру можна розглядати як комплекс риторичних знань, умінь і навичок, необхідних для ефек-

тивної мовленнєвої діяльності у її різноманітних формах (Будянський, 2016: 17).

В. Кузьменко, Г. Білавич, проаналізувавши сучасні концепції вивчення риторики, пропонують трактувати риторичну культуру вчителя початкових класів як інтегративну властивість особистості, що ґрунтується на відповідних знаннях і навичках та забезпечує готовність виконувати риторичну діяльність (Кузьменко, Білавич, 2021: 87). Структура риторичної культури особистості здобувача бакалаврського рівня, на думку учених, передбачає наявність трьох взаємопов'язаних елементів, зокрема мисленнєвого, мовленнєвого, комунікативного.

На основі аналізу наукових джерел, вивчення практичного досвіду роботи вчителів початкової школи сформулюємо власне визначення поняття «риторична культура учителя початкових класів». На нашу думку, риторична культура вчителя початкових класів є складним, комплексним, багатоелементним, багаторівневим, цілісним утворенням, інтегративною особистісною якістю, що передбачає сукупність набутих особистістю риторичних компетенцій та засвоєння нею норм риторичної діяльності. Риторична культура дозволяє ефективно використовувати мову для переконання, впливу й вираження думок, сприяє ефективному обміну інформацією, результативній міжособистісній комунікації під час навчання та професійної діяльності. Щодо структурного наповнення риторичної культури вчителя початкових класів, то ми, спираючись на дослідження О. Залюбівської, серед структурних компонентів риторичної культури вчителя початкової школи виокремлюємо такі: мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-творчий, мовностилістичний, психолого-педагогічний, виконавсько-артистичний, естетико-культурологічний (Залюбівська, 2012: 45). Уважаємо, що риторична культура вчителя початкових класів охоплює риторичні компетенції, культуру мислення, культуру мовлення, культуру спілкування, культуру слухання.

Оволодіння риторичною культурою вимагає від майбутнього вчителя початкових класів систематичної цілеспрямованої роботи над власним мовленням, сформованих компетентностей у питаннях мовознавства, загальної і педагогічної риторики. Нині надзвичайно важливим є розроблення нових підходів до організації освітнього процесу у закладах вищої освіти та створення таких навчальних ресурсів, які б сприяли ефективному формуванню риторичної культури майбутніх фахівців. За нашим переконанням, підвищення рівня сформованості риторичної культури

в майбутніх учителів початкових класів забезпечується професійною спрямованістю навчання, створенням риторичного середовища, єдністю риторичної теорії і мовленнєвої практики, активністю здобувачів освіти в навчально-риторичній діяльності, залученістю студентів до тренінгів і майстер-класів із риторичної майстерності, виконанням індивідуальних навчально-дослідницьких завдань.

Формуванню риторичної культури сприяють такі навчальні дисципліни, як «Сучасна українська мова з практикумом», «Культура професійного педагогічного спілкування», «Педагогічна акмеологія», «Культура наукового мовлення» та ін. Досвід викладання вказаних дисциплін студентам спеціальності АЗ Початкова освіта Криворізького державного педагогічного університету показав, що в умовах інформатизації освіти формування риторичної культури майбутнього вчителя початкових класів буде ефективним, якщо впроваджуватимуться такі види робіт: аналіз виступів видатних філософів і педагогів минулого й сучасності, добір аргументів на підтвердження чи спростування думок, аналіз власної невербальності й невербальної культури колег, самостійне складання завдань на розвиток риторичної майстерності (розробка тренінгів, педагогічних задач, ситуацій тощо), виступи проблемного та дискусійного характеру, конкурси (конкурс промов, конкурс педагогічної майстерності тощо), взаємоаналіз творчих продуктів на основі взаєморецензій, експертна робота щодо визначення переваг і недоліків під час виголошення промов.

Зауважимо, що виконання індивідуальних завдань є одним із ефективних видів діяльності студента, що спрямований на формування риторичної культури майбутнього вчителя початкових класів. Упровадження індивідуальних навчально-дослідницьких завдань відповідає вимогам студентоцентрованого підходу та дає змогу створити такі умови, за яких кожен студент отримує завдання, адаптовані до його здібностей, інтересів, нахилів і попереднього досвіду. Це, у свою чергу, задовольняє потребу у самореалізації в професійному становленні майбутнього вчителя початкової школи та відкриває ширші горизонти для самостійної наукової діяльності.

Щодо методів роботи, то, за нашим переконанням, найбільш ефективними є такі-от: сократівська бесіда, мозкова атака, кейс-метод, рольова гра, творчий діалог, риторичний аналіз, моделювання типових для професійної сфери ситуацій, дискусія, дебати та ін., які дозволяють опанувати ефективними техніками і шляхами риторичного

оформлення індивідуального мовлення, набути знань законів риторики, що є фундаментом, на основі якого і вибудовується риторична культура фахівця в галузі початкової освіти.

Зауважимо, що для майбутнього вчителя початкових класів важливим є використання набутих риторичних знань і вмін у практичній діяльності, зокрема під час навчальних і виробничих педагогічних практик, у процесі науково-дослідницької роботи, гурткової діяльності тощо. Погоджуємося із думкою О. Ігнатович, яка підкреслює, що процес створення риторичного іміджу педагога є тривалим процесом, який визначається багатьма чинниками, зокрема рівнем розвитку мовних здібностей учителя, накопиченим досвідом мовленнєвої діяльності, рівнем мовленнєвої культури і мовної ерудиції (Ігнатович, 2020: 227).

Для вчителя початкових класів важливим є оволодіння мистецтвом переконання, а також вміннями ефективно використовувати засоби педагогічного впливу (Онищенко, 2011: 246). Мовлення педагога характеризується насамперед своєю дієвістю – здатністю впливати на здобувачів початкової освіти, пробуджуючи в них активну життєву позицію та мотивуючи їх до творчих дій. Звертаючись до свідомості, почуттів, життєвого досвіду учнів, учитель початкових класів формує в них свідоме ставлення до дійсності і норм моральної поведінки.

Слово педагога є ефективним інструментом, який дає можливість відповідно до комунікативної ситуації впливати на учнів. У молодшому шкільному віці на перший план виходять сюжетність викладу, «малювання словом», аналогія. Учительське слово повинно бути змістовним і мати сильний вплив на аудиторію. Мовленнєве оформлення

аргументів має відповідати дитячому досвіду. Отже, доцільно звертатися до образів позитивних персонажів із казок, оповідань, сучасних мультфільмів, а також до реальних життєвих ситуацій, розкриваючи можливі наслідки (як позитивні, так і негативні) певних учинків і моделей поведінки, та надавати приклади, гідні для наслідування.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що успішність професійної діяльності учителя початкових класів значною мірою залежить від сформованої риторичної культури. Риторичну культуру учителя початкових класів ми розуміємо як складне, комплексне, багатоеlementне, багаторівневе, цілісне утворення, інтегративна особистісна якість, що передбачає сукупність набутих особистістю риторичних компетенцій та засвоєння нею норм риторичної діяльності. Риторична культура дозволяє ефективно використовувати мову для переконання, впливу й вираження думок, сприяє ефективному обміну інформацією, результативній міжособистісній комунікації під час навчання та професійної діяльності. Підвищення рівня сформованості риторичної культури в майбутніх учителів початкових класів забезпечується багатьма чинниками, зокрема професійною спрямованістю навчання, створенням риторичного середовища, єдністю риторичної теорії і мовленнєвої практики, активністю здобувачів освіти в навчально-риторичній діяльності, залученістю студентів до тренінгів і майстер-класів із риторичної майстерності, виконанням індивідуальних навчально-дослідницьких завдань. Сформована риторична культура впливає на якість, результативність та ефективність професійної діяльності майбутнього вчителя початкових класів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Будянський Д. В. Суть і структура риторичної культури викладача вищого навчального закладу. Теорія та методика навчання та виховання. 2016. Вип. 39. С. 12–22.
2. Герман В. Риторична культура вчителя в академічному просторі: навч. посіб. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2018. 190 с.
3. Залюбівська О. Б. Риторична культура у колі суміжних понять (до питання визначення риторичної культури). Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2012. № 6. С. 42–47.
4. Ігнатович О. Роль метафори у формуванні риторичної культури майбутнього педагога. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. 2020. Вип. 87 (II). С. 223–234.
5. Калініченко Д. Риторична культура як основа формування професійної мовнокомунікативної компетентності майбутніх правників. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2020. № 1 (95). С. 192–198.
6. Кас'ян М., Нішук В., Красницька О. Деонтологічна та риторична культура викладача вищого військового навчального закладу. Матеріали учасників VI Міжнародної наукової конференції «Наукові тренди постіндустріального суспільства» (Івано-Франківськ, Україна, 26.04.2024 р.). Івано-Франківськ, 2024. С. 190–196.
7. Кузьменко В. В., Білавич Г. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи крізь вимір риторизації освіти. Педагогічний альманах. 2021. Вип. № 48. С. 85–91.
8. Кушнір Н. О. Модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до навчання основ інформаційно-комунікаційних технологій. Інформаційні технології в освіті. 2013. № 17. С. 147–153.

9. Онищенко І. В. Культура педагогічного спілкування в контексті компетентнісної парадигми професійно-комунікативної підготовки вчителів початкових класів. Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2011. Вип. 6 (2). С. 241–248.

10. Уварова А. М. Формування риторичної культури майбутнього вчителя. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2009. № 1. С. 259–265.

REFERENCES

1. Budianskyi D. V. (2016) Sut i struktura rytorychnoi kultury vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu. [The Essence and Structure of the Rhetorical Culture of a University Teacher] Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia – Theory and methods of teaching and education, 39. 12–22. [in Ukrainian].

2. Herman V. (2018) Rytorychna kultura vchytelia v akademichnomu prostori [Rhetorical culture of a teacher in the academic space]. Sumy: Publishing House of SSPU named after A. S. Makarenko, 190. [in Ukrainian].

3. Zaliubivska O. B. (2012) Rytorychna kultura u koli sumizhnykh poniat (do pytannia vyznachennia rytorychnoi kultury. [Rhetorical culture under the contiguous concepts (to the question of determination of rhetorical culture)] Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu – Visnyk of Vinnytsia Polytechnical Institute, 6. 42–47. [in Ukrainian].

4. Ihnatovych O. (2020) Rol metafory u formuvanni rytorychnoi kultury maibutnoho pedahoha. [The role of metaphor in the formation of rhetoric culture of a future teacher] Vyscha osvita Ukrainy u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvithnoho prostoru – Higher education of Ukraine in the context of integration into the European educational space, 87 (II). 223–234. [in Ukrainian].

5. Kalinichenko D. (2020) Rytorychna kultura yak osnova formuvannia profesiinoi movnokomunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh pravnykiv. [Rhetorical culture as a basis for the formation of professional linguistic and communicative competence of future lawyers]. Pedagogichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, 1 (95). 192–198. [in Ukrainian].

6. Kas'ian M., Nishchuk V., Krasnytska O. (2024) Deontologichna ta rytorychna kultura vykladacha vyshchoho viiskovoho navchalnoho zakladu. [Deontological and Rhetorical Culture of the Teacher of a Higher Military Educational Institution] Materialy uchasnykiv VI Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii «Naukovi trendy postindustrialnoho suspilstva» – Proceedings of the VI International Scientific Conference «Scientific Trends of the Post-Industrial Society». Ivano-Frankivsk, 2024. 190–196. [in Ukrainian].

7. Kuzmenko V. V., Bilavych H. V. (2021) Pidhotovka maibutnoho vchytelia pochatkovoï shkoly kriz vymir rytoryzatsii osvity. [Preparation of the future primary school teacher through the dimension of education rhetorizing] Pedagogichnyi almanakh – Pedagogical almanac, 48. 85–91. [in Ukrainian].

8. Kushnir N. O. (2013) Model pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do navchannia osnov informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii. [Model of training of primary school teachers in learning the basics of information and communication technologies] Informatsiini tekhnolohii v osviti – Information Technologies in Education, 17. 147–153. [in Ukrainian].

9. Onyshchenko I. V. (2011) Kultura pedahohichnoho spilkuвання v konteksti kompetentnisnoi paradyhmy profesiino-komunikatyvnoi pidhotovky vchyteliv pochatkovykh klasiv. [Culture of pedagogical intercourse within the context paradigm professional competence and communication training primary school teachers] Filolohichni studii: Naukovi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Philological Studies: Scientific Bulletin of Kryvyi Rih State Pedagogical University, 6 (2). 241–248. [in Ukrainian].

10. Uvarova A. M. (2009) Formuvannia rytorychnoi kultury maibutnoho vchytelia. [Formation of the rhetorical culture of the future teacher] Pedagogichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technolog, 1. 259–265. [in Ukrainian].